

สมณะวิปัสสนาในพระไตรปิฎก ตอน ๗๐

วิปัสสนา ตอนที่ ๕

สุภีร์ ทุมทอง

๑๐ มกราคม ๒๕๖๓

ภูมิวิปัสสนา

- (๑) ชั้นธ ๕
- (๒) आयตนะ ๑๒
- (๓) ธาตุ ๑๘
- (๔) อริยสัจ ๔
- (๕) อินทรีย์ ๒๒
- (๖) ปฏิจจสมุปบาท

วิธีของวิปัสสนา

๑. แบบแยกกระจายส่วนประกอบ
๒. แบบรู้เห็นตามเป็นจริง
๓. แบบสืบค้นเหตุปัจจัย
๔. แบบรู้ละเอียดครอบคลุมครบถ้วน

ฯลฯ

วิปัสสนา ๑ : พิจารณาขั้น ๕

รูป อกุขเว อนิจจัง, เวทนา อนิจจา, สมุตา อนิจจา,
สงขาราน อนิจจา, วิญญานัน อนิจจัง.

เอวํ ปสฺสํ อกุขเว สุตวา อริยสาวโก รูปสมิมปิ นิพพินฺทติ,

เวทนายปิ นิพพินฺทติ, สมุทนายปิ นิพพินฺทติ,

สงขารสฺสุปิ นิพพินฺทติ, วิญญานสมิมปิ นิพพินฺทติ,

นิพพินฺทํ วิรชชติ, วิราคา วิมุจฺจติ, วิมุตฺตสมิมิ “วิมุตฺต”มิตติ ญาณํ โหติ,

“ซีณา ชาติ, วุสิตํ พุรหมจฺริยํ, กตํ กรณียํ, นานปรํ อิตถตฺตายน”ติ ปชานาติ.

(สํ.ข. ๑๗/๑๒ อนิจจสูตร)

วิปัสสนา ๑ : พิจารณาขั้น ๕

รูป อกุชเว อนิจจํ, ยทนิจจํ ตํ ทุกขํ, ยํ ทุกขํ ตทหนตฺตา,
ยทหนตฺตา ตํ “เนตํ มม, เนโสหฺมสมฺมิ, น เมโส อตฺตา”ติ
เอวเมตํ ยถาภูตํ **สมฺมปฺปญฺญา** ทฏฺฐพฺพํ.

เวทนา อนิจฺจา ... สญฺญา อนิจฺจา ... สงฺขารา อนิจฺจา ...

วิญฺญาณํ อนิจจํ, ยทนิจจํ ตํ ทุกขํ, ยํ ทุกขํ ตทหนตฺตา,
ยทหนตฺตา ตํ “เนตํ มม, เนโสหฺมสมฺมิ, น เมโส อตฺตา”ติ
เอวเมตํ ยถาภูตํ **สมฺมปฺปญฺญา** ทฏฺฐพฺพํ ...

(สํ.ข. ๑๗/๑๕ ยทนิจจสูตร)

วิปัสสนา ๑ : พิจารณาขั้นที่ ๕

รูป รุกขเว อนิจจัง, โยปี เหตุ โยปี ปจฺจโย รูปสฺส อุปฺปาทาย,

โสปี อนิจฺโจ, **อนิจฺจสมฺภูตํ รุกฺขเว รูปํ, กุโธ นิจฺจํ ภวิสฺสตี.**

เวทนา อนิจฺจา ... สญฺญา อนิจฺจา ... สงฺขารา อนิจฺจา ...

วิญฺญาณํ อนิจฺจัง, โยปี เหตุ โยปี ปจฺจโย วิญฺญาณสฺส อุปฺปาทาย,

โสปี อนิจฺโจ, **อนิจฺจสมฺภูตํ รุกฺขเว วิญฺญาณํ, กุโธ นิจฺจํ ภวิสฺสตี.**

เอวํ ปสฺสํ ... นาปรํ อิตฺถตฺตยาตี ปชานาตี.

(สํ.ข. ๑๗/๑๘ สเหตุอนิจฺจสูตร)

วิปัสสนา ๑ : พิจารณาขั้น ๕

รูป วิกฺขเว ทุกฺขํ, โยปี เหตุ โยปี ปจฺจโย รูปสฺส อุปฺปาทาย,
โสปี ทุกฺโข, **ทุกฺขสมฺภูตํ วิกฺขเว รูปํ, กุโธ สุขํ ภวิสฺสตี.**

เวทนา ทุกฺขา ... สมนฺวา ทุกฺขา ... สงฺขารา ทุกฺขา ...

วิญฺญาณํ ทุกฺขํ, โยปี เหตุ โยปี ปจฺจโย วิญฺญาณสฺส อุปฺปาทาย,
โสปี ทุกฺโข, **ทุกฺขสมฺภูตํ วิกฺขเว วิญฺญาณํ, กุโธ สุขํ ภวิสฺสตี...**

(สํ.ข. ๑๗/๑๘ สเหตุทุกฺขสูตร)

วิปัสสนา ๑ : พิจารณาขั้นที่ ๕

รูป อกุขเว อนตฺตา, โยปี เหตุ โยปี ปจฺจโย รูปสฺส อุปฺปาทาย,
โสปี อนตฺตา, อนตฺตสมฺภูตํ อกุขเว รูปํ, กุโธ อตฺตา ภวิสฺสตี.

เวทนา อนตฺตา... สญฺญา อนตฺตา... สงฺขารา อนตฺตา...

วิญฺญาณํ อนตฺตา, โยปี เหตุ โยปี ปจฺจโย วิญฺญาณสฺส อุปฺปาทาย,
โสปี อนตฺตา, อนตฺตสมฺภูตํ อกุขเว วิญฺญาณํ, กุโธ อตฺตา ภวิสฺสตี.

เอวํ ปสฺสํ ... นาปรํ อิตฺถตฺตยาตี ปชานาตี.

(สํ.ข. ๑๗/๑๘ สเหตุอนัตตสูตร)

วิปัสสนา ๑ : พิจารณาขั้น ๕

รูป โข ธาร มาโร, เวทนา มาโร, สัญญา มาโร,
สงขาร มาโร, วิญญาณ มาโร.

เอวํ ปสฺสํ ธาร สุตฺวา อริยสาวโก รูปสมึปี นิพพินฺทติ,

เวทนายปี นิพพินฺทติ, สัญญายปี นิพพินฺทติ,

สงขารेषूपิ นิพพินฺทติ, วิญญาณสมึปี นิพพินฺทติ,

นิพพินฺทํ วิรชชติ, วิกาคา วิมฺจจติ,

วิมุตตสมึ “วิมุตต”มิติ ญาณํ โหติ,

“ซีณา ชาติ, วุสิตํ พุรหมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตถตฺตายา”ติ ปชานาติ.

(สํ.ข. ๑๗/๑๗๐)

วิปัสสนา ๑ : พิจารณาขั้นที่ ๕

รูปเป โข ราช สติ มาโร วา อสฺส มาเรตา วา, โย วา ปน มียติ,
ตสฺมาติห ตํ ราช รูปํ “มาโร”ติ ปสฺส, “มาเรตา”ติ ปสฺส,
“มียตี”ติ ปสฺส, “โรโค”ติ ปสฺส, “คณฺโฑ”ติ ปสฺส,
“สฺลนฺ”ติ ปสฺส, “อฆนฺ”ติ ปสฺส, “อฆญฺตนฺ”ติ ปสฺส.
เย นํ เหวํ ปสฺสนฺติ, เต สมฺมา ปสฺสนฺติ.

(สํ.ข. ๑๗/๑๖๐ มारสูตร)

วิปัสสนา ๑ : พิจารณาขั้นที่ ๕

เวทนาย สติ ฯเปฯ สลฺยา สติ... สงฺขารสฺ สติ... วิญฺญาเณ สติ
มาโร วา อสฺส มาเรตา วา, โย วา ปน มียติ,
ตสฺมาตีห ตวํ ราช วิญฺยานํ “มาโร”ติ ปสฺส, “มาเรตา”ติ ปสฺส,
“มียตี”ติ ปสฺส, “โรโค”ติ ปสฺส, “คณฺโฑ”ติ ปสฺส, “สลฺลนฺ”ติ ปสฺส,
“อฆนฺ”ติ ปสฺส, “อฆฏตนฺ”ติ ปสฺส.

เย นํ เอวํ ปสฺสนฺตี, เต สมฺมา ปสฺสนฺตีติ.

(สํ.ข. ๑๗/๑๖๐ มारสสูตร)

วิปัสสนา ๑ : พิจารณาขั้นที่ ๕

สมมาทสฺสนํ ปน ภาณเต กิमतฺถิยนฺติ. สมมาทสฺสนํ โข ราธ นิพพิทตฺถํ.

นิพพิทา ปน ภาณเต กิमतฺถิยาติ. นิพพิทา โข ราธ วิกาคตฺถา.

วิราโค ปน ภาณเต กิमतฺถิโยติ. วิราโค โข ราธ วิกุตฺตตฺถ.

วิกุตฺติ ปน ภาณเต กิमतฺถิยาติ. วิกุตฺติ โข ราธ นิพพานตฺถา.

นิพพานํ ปน ภาณเต กิमतฺถิยนฺติ. อจฺจสรา ราธ ปณฺหํ,

นาสกฺขิ ปณฺหสฺส ปฺริยนฺตํ คเหตฺตุ, นิพพานโนคฺธํ หิ ราธ

พฺรหฺมจฺริยํ วุสฺสตี นิพพานปรายนํ นิพพานปฺริโยสานํ.

(สํ.ข. ๑๗/๑๖๐ มารสูตร)

วิปัสสนา ๑ : พิจารณาขั้นที่ ๕

รูป โข ภาส มารธมโม,...

รูป โข ภาส อนิจจํ,...

รูป โข ภาส อนิจจธมโม,...

รูป โข ภาส ทุกขํ,...

รูป โข ภาส ทุกขธมโม,...

รูป โข ภาส อนตตํ,...

รูป โข ภาส อนตตธมโม,...

รูป โข ภาส ขยธมโม,...

รูป โข ภาส วยธมโม,...

รูป โข ภาส สมุทยธมโม,...

รูป โข ภาส นิโรธธมโม,...

(สํ.ข. ๑๗/๑๗๑-๑๘๑)

วิปัสสนา ๑ : พิจารณาขั้นที่ ๕

อนิจจณฺเณว ภิกฺขเว ภิกฺขุ รูปํ “อนิจฺจนฺ”ติ ปสฺสตี.

สาสฺส โหตี สมฺมาทิฏฺฐิ, สมฺมา ปสฺสํ นิพฺพินฺนทตี,

นฺนทิกฺขยา รากกฺขโย, รากกฺขยา นฺนทิกฺขโย,

นฺนทिरากกฺขยา จิตฺตํ วิมุตฺตํ “สุวิมุตฺตนฺ”ติ วุจฺจตี.

อนิจจณฺเณว ภิกฺขเว ภิกฺขุ เวทนํ “อนิจฺจนฺ”ติ ปสฺสตี ...

(สํ.ข. ๑๗/๕๑ นันทิกขยสูตร)

วิปัสสนา ๑ : พิจารณาขั้นที่ ๕

รูป รุกขเว โยนิโส มนสิการโธ, รูปานิจจตถจ ยถาภูตัม สมนุสฺสสธ.

รูป รุกขเว รุกฺขุ โยนิโส มนสิการโธนโต

รูปานิจจตถจ ยถาภูตัม สมนุสฺสสนฺโต รูปสฺมิมิ นิพพินฺทติ,

นฺนทิกฺขยา รากกฺขโย, รากกฺขยา นฺนทิกฺขโย,

นฺนทिरากกฺขยา จิตฺตํ วิมุตฺตํ “สุวิมุตฺตนุ”ติ วุจฺจติ.

เวทนํ รุกฺขเว โยนิโส มนสิการโธ ฯลฯ

(สํ.ข. ๑๗/๕๑ ทุตฺตียนันนทิกขยสุตฺต)

วิปัสสนา ๑ : พิจารณาขั้นที่ ๕

รูป ภิภขเว อนตฺตา, รูปญจ หิทำ ภิภขเว อตฺตา อภวิสฺส,
นยิทํ รูปํ อาพาทาย สํวตฺเตยฺย,

ลพฺภเถ จ รูปे “เอวํ เม รูปํ โหตุ, เอวํ เม รูปํ มา อโหสี”ติ.

ยสฺมา จ โข ภิภขเว รูปํ อนตฺตา, ตสฺมา รูปํ อาพาทาย สํวตฺตติ,

น จ ลพฺภติ รูปे “เอวํ เม รูปํ โหตุ, เอวํ เม รูปํ มา อโหสี”ติ.

(สํ.ข. ๑๗/๕๙ อนัตตลักขณสูตร)

วิปัสสนา ๑ : พิจารณาขั้นที่ ๕

ตัม ก็ มนุสสํ ภิกขเว, รูปํ นิจจํ วา อนิจจํ วาตี. อนิจจํ ภนฺเต.

ยัม ปนนานิจจํ, ทุกขํ วา ตัม สุขํ วาตี. ทุกขํ ภนฺเต.

ยัม ปนนานิจจํ ทุกขํ วิปริณามธมมํ, กถลํ นุ ตัม สมนุสฺสตีตุ

“เอตัม มม, เอโสหฺมสมฺมิ, เอโส เม อตฺตา”ตี. โน เหนตัม ภนฺเต.

เวทนา ฯเปฯ สยฺยา ฯเปฯ สงฺขารา ฯเปฯ วิญฺญาณํ ฯลฯ

(สํ.ข. ๑๗/๕๙ อนัตตลักขณสูตร)

วิปัสสนา ๑ : พิจารณาขั้นที่ ๕

ตสม่าติห ภิกขเว ยงฺกิลจิจิ รูปํ อตีตानาคตปจฺจุปฺปนฺนํ
อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา โอพาริกํ วา สุขุมํ วา
หีนํ วา ปณฺีตํ วา ยํ ทูเร สนฺติเก วา,
สพฺพํ รูปํ “เนตํ มม, เนโสหฺมสมฺมิ, น เมโส อตฺตา”ติ
เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาย ทฏฺฐพฺพํ.

(สํ.ข. ๑๗/๕๙ อนัตตลักขณสูตร)

วิปัสสนา ๑ : พิจารณาขั้น ๕

เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสาวโก รูปสมิมฺปิ นิพฺพินฺหติ,
เวทนายปิ นิพฺพินฺหติ, สญฺญายปิ นิพฺพินฺหติ,
สงฺขารेषูปิ นิพฺพินฺหติ, วิญฺญาณสมิมฺปิ นิพฺพินฺหติ,
นิพฺพินฺหํ วิรชชติ, วิราคา วิมฺุจฺจติ, วิมุตฺตสมิํ “วิมุตฺต”มิติ ญาณํ โหติ,
“ซีณา ชาติ, วุสิตํ พุรหมจฺริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตถตฺตายา”ติ ปชานาติ.

(สํ.ข. ๑๗/๕๙ อนัตตลักขณสูตร)

วิปัสสนา ๑ : พิจารณาขั้นที่ ๕

กตเม ปณฺจ. เสยฺยถึทำ: รุပ္ฺปาทานกฺขนฺโธ เวทณฺฺปาทานกฺขนฺโธ
สณฺณฺปาทานกฺขนฺโธ สงฺขารุปาทานกฺขนฺโธ วิณฺณานฺฺปาทานกฺขนฺโธ.
สีลวตาวุโส โกฏฺฐจิต ภาิกฺขุณา อีเม ปณฺจฺปาทานกฺขนฺธา
อนิจฺจโต ทุกฺขโต โรคฺโต คณฺฺทโต สลฺลโต อหฺมโต อาพารโต
ปรโต ปโลกโต สุนฺณโต อนตฺตโต โยนิโส มนสิกาตพฺพา.

(สํ.ข. ๑๗/๑๒๒ สีลวันตสูตร)

สวัสดีครับ